

Kvinnomaktsutredningen sålde ut forskarsamhällets integritet och valde politisk anpassning

BO ROTHSTEIN

DN DEBATT 12/5 1998

Det har blivit märkvärdigt tyst om kvinnomaktutredningen. I denna samlades för ett par år sedan en stor del av landets kvinnoforskare inom samhällsvetenskaperna och historia för att beskriva och förklara den alltjämt rådande könsmaktsordningen i Sverige. Inte mindre än 13 olika rapporter och betänkanden inklusive landshövdingen Kristina Perssons slutrapport har publicerats. Men på debatt- och kultursidorna har det varit i det närmaste knäpptyst om vad som kommit fram.

Det kan ju självklart bero på mansmaktens fortsatta dominans vid dessa redaktioner, men kontakter med ledande feministiska tidskrifter som Bang och Kvinnovetenskaplig tidskrift ger vid handen att inte heller de planerar något särskilt temanummer eller dylikt om utredningens resultat. Och i den diskussion som nu pågår på Dagens Nyheters kultursida om hur Simone de Beauvoir egentligen ska tolkas finns det inte en referens till den digra utredningen.

I forskarsamhället är det vad jag kunnat se inga stora diskussioner på gång om utredningens tillvägagångssätt eller val av problemställningar, snarast har den mötts med en gäspning såväl inom kvinnoforskningens led som på andra områden. Här finns en tydlig skillnad gentemot den år 1985 tillsatta "Utredningen om demokrati och makt i Sverige", allmänt kallad maktutredningen. Denna gav upphov till en omfattande debatt, såväl inomvetenskapligt som på de ledande debatt- och ledarsidorna när dess slutrapport kom 1990. Landets ledande politiker skrev debattinlägg och i forskarsamhället blev det många viktiga diskussioner.

Man kan förutom slutrapporten "Demokrati och makt i Sverige" peka på flera mycket uppmärksammade delrapporter, bland andra den av Olof Petersson, Anders Westholm och Göran Blomberg publicerade "Medborgarnas makt", Yvonne Hirdmans "Att lägga livet till rätta", Johan P Olsens "Demokrati på svenska" och den av Rune Åberg redigerade "Industrisamhälle i omvandling". Samtliga kom att utgöra grund för viktigt nytänkande inom såväl forskning som samhällsdebatt.

Skillnaden mellan kvinnomaktutredningen och maktutredningen tror jag beror på att forskarsamhället i den förra sålt ut två viktiga saker åt den politiska makten i regeringskansliet, nämligen behovet av ordentliga resurser och intellektuell kontroll. För att börja med resurserna kan man konstatera att forskarna i kvinnomaktutredningen enbart fick två år på sig medan maktutredningen fick hela fem år. Alla erfarna samhällsforskare

vet att skapandet av ny och intressant kunskap tar tid och därför kräver en viss uthållighet i form av resurser.

Att konstruera nya begrepp och se nya teoretiska möjligheter i en svår och viktig problematik som denna är ingalunda gjort i en handvändning utan kräver tid för intellektuell prövning och eftertanke. Just här skiljer sig seriös forskning från allehanda konsult- och PR-verksamhet, i kraven på empirisk grundlighet och intellektuell reflexion.

Kravet på att kvinnomaktutredningen skulle vara klar inom den socialdemokratiska regeringens mandatperiod borde aldrig ha accepterats av de ansvariga forskarna. Självklart ville inte den socialdemokratiska regeringen riskera att en annan regering finge hösta in de politiska vinsterna av resultatet och sola sig i (den eventuella) glansen från utredningen, men för denna politiska taktik borde forskarna aldrig ha böjt sig.

Vad jag kan se består därför till stora delar kvinnomaktutredningen av att forskarna skrivit om och återpublicerat sina tidigare och väl kända resultat. De nya undersökningar som gjorts har, förmodligen på grund av tidsbristen, inte kunnat ställa några utmanande och teoretiskt nydanande frågeställningar som fått oss att se något nytt i denna viktiga problematik.

Intellektuell konvenans parad med stora doser av politisk korrekthet är vad som utmärker väldigt många av bidragen och särskilt då slutrapporten. För vilken gång i ordningen får vi nu veta att män gör mindre hemarbete än kvinnor eller att det finns lönediskriminering? Nya spännande förklaringar till könsordningens reproduktion eller nya begrepp som kan hjälpa oss se dessa frågor på ett nytt sätt lyser helt med sin frånvaro.

Till skillnad från kvinnomaktutredningen tog maktutredningen under ledning av Olof Petersson också ett mycket djärvare grepp då den inledde sin rapport med att kritisera sönder och samman den kollektivistiska demokratisyn som dominerade de utredningsdirektiv som regeringen gett utredningen. Detta var enligt många en av höjdpunkterna i utredningen och visade både på intellektuell briljans och stort civilkurage.

Något sådant kritiskt grepp på den politiska maktens föreställningsram om jämställdhetsproblematiken återfinns inte någonstans i kvinnomaktutredningen - forskarna har bugat sig och den politiska makten har fått dominera det intellektuella tänkandet. Det mest bedrövliga är emellertid att de ledande forskarna i utredningen här accepterade att slutrapporten skulle skrivas av en politiker tillhörande regeringspartiet, nämligen Kristina Persson.

I maktutredningen var det forskarna själva som skrev slutrapporten och

som därmed klart markerade forskningens integritet och rätt att formulera slutsatserna. Flera av dessa var utomordenligt kontroversiella, bland annat visade man på det mycket snabba sönderfallet av den så omhuldade "svenska modellen".

Kontroversiellt och för många forskare viktigt nytänkande, inte minst inom området kvinnoforskning, lanserades. Ingen, inte heller undertecknad, skrev under på allt, men ingen svensk samhällsforskare i dag torde kunna säga att maktutredningen gick honom eller henne oberörd förbi.

Kvinnomaktutredningens val att låta en politiker tillhörande regeringspartiet som Kristina Persson skriva slut-rapporten står här i en klar kontrast till maktutredningen. I denna politiska kontroll över forskningen ser man det nya Thamska forskarsamhället träda fram, de lydiga och politiskt korrekta som låter sig villigt underordnas den politiska maktens intellektuella hegemoni och politiska taktik.

Det är alls ingen vacker syn, men det värsta är att forskningen med något litet undantag blivit så tråkig och förutsebar. Den politiska korrektheten och viljan att vara till lags visar sig här ha sitt pris. Visserligen kommer forskningsanslagen i framtiden säkert regelbundet att trilla ner men intressant, spännande och nydanande blir det inte.

Men det är värre än så, ity det verkar som om landshövdingen för egen del själv inte alls tror på vad forskarna i hennes egen utredning lyft fram som könsordningens huvudorsaker. I en intervju i senaste numret av damtidningen Femina kan man läsa att då hon i sin karriär såg sig förbisprungen av "män med lägre kompetens" i sin analys av detta inte alls hänvisar till allt vad forskarna i utredningen pekat på.

De patriarkala strukturerna, de homosociala nätverken, alla mansmaktens olika härskartekniker, allt sådant har inte varit viktigt för Kristina Persson enligt henne själv. I stället hävdar hon att diskrimineringen av henne berodde på just det som patriarkalt tänkande män alltid påtalat, nämligen på henne själv! Att hon blev åsidosatt i karriären hade nämligen enligt vad hon säger i intervjun personliga psykologiska orsaker: Jag "väntade på att bli sedd i stället för att själv ta vara på mina resurser och möjligheter. Jag var min egen största fiende", säger hon.

Det som hjälpte henne var alls ingen könskamp, avslöjande av manliga härskartekniker eller systerligt krossande av glastak. I stället får vi veta att samtalsterapi och inåtblickande meditation var vad som behövdes för att nå landshövdingeposten i Jämtland.

Med tanke på att en tidning som Femina når mångfald fler kvinnliga läsare än alla utredningens rapporter, kunde man förväntat sig att kvinnomaktutredningens ordförande nu skulle tagit chansen och pekat på alla de strukturella faktorer i könsordningen som hennes utredning

visat på. Men inte - i detta fall kunde tydligen mansmaktens förtryck mediteras bort.

Det är alltså inte bara så att forskarsamhället här överlät till en representant för den politiska makten att skriva slutrapporten och sammanfatta forskningsläget, utan detta verkar dessutom vara en person som för egen del inte alls tror på vad forskarna har att säga om könsmaktordningens orsaker. Inte undra på att utredningen slutar i ett mjåkigt krav på - mera utredning (och som vanligt i krav på mera pengar till just den forskning som finns representerad i utredningen).

Självklart skulle forskarna ha krävt som villkor för att ställa upp att de gemensamt, precis som i maktutredningen, gavs tid och möjlighet att själva formulera slutsatserna i en slutrapport. Det är inte bara politiskt viktigt för att hävda forskarsamhällets autonomi, utan det hade varit av inomvetenskapligt oerhört stort värde att få en sådan slutrapport.

Den minnes gode kommer kanske ihåg att regeringen först utsåg statsvetaren och förre maktutredaren Olof Petersson att leda kvinnomaktutredningen. Han slutade emellertid innan han börjat på grund av kritik från några av landets ledande kvinnoforskare (Maud Eduards, Yvonne Hirdman och Ulla Wikander).

Petersson hade dristat sig till att hävda att detta område i princip borde kunna undersökas med samma forskningsmetoder som andra samhällsområden. Alls icke, hävdade den ovan nämnda trion, ity kvinnoforskning krävde särskilda metoder och teorier som bara kvinnoforskarna besatt.

I stället för Petersson föreslog de ekonomen Inga Persson. Det var bara det att tre månader tidigare hade Inga Persson i en skrift från Forskningsrådsnämnden (nr 5 1994) skrivit att "som kvinnlig ekonom inriktad mot kvinnoforskning och jämställdhetsfrågor känner jag inte behov av att förkasta och byta ut grundläggande nationalekonomisk teori och metod. Jag framhärdar i att hävda att existerande nationalekonomisk teori och metod tillhandahåller bra och effektiva verktyg för att analysera för kvinnor viktiga frågor".

Detta visar klart att skälet till att kvinnoforskarna inte ville ha Olof Petersson var att han var man och att man valde att maskera detta bakom en påhittad metoddiskussion. Så i stället för en skicklig och erfaren forskare som i maktutredningen lyckats hävda forskarsamhällets integritet fick man nu en politiker som Kristina Persson. Och precis så intressant blev det.